

**ЕКСПЕРТНА СЛУЖБА
МВС УКРАЇНИ**

МВС УКРАЇНИ

**КИЇВСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ
ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР**

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ

**ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ СУДОВОЇ
ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ**

Київ 2023

Судова психологічна експертиза - це дослідження психічних явищ і процесів на основі спеціальних знань у галузі психології з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду.

Об'єктом судово-психологічної експертизи є психічно здорові особи (підозрювані, обвинувачені, свідки, потерпілі, позивачі, відповідачі: малолітні, неповнолітні, дорослого та похилого віку).

Об'єкти дослідження. Залежно від обставин справи/провадження, в яких ініційовано психологічну експертизу, на дослідження може бути надано можливість психологічного обстеження підекспертної особи (осіб) та/або зафіксовані прояви її/їх психічної діяльності на матеріальних об'єктах:

- матеріали кримінального/цивільного/адміністративного провадження/справи;
- свідчення свідків, які стосуються досліджуваної події та особливостей поведінки підекспертного у звичайному житті;
- характеристики підекспертної особи з навчання, місця роботи, проживання та від друзів, знайомих, колег із зазначенням житлово-побутових умов та відносин в сім'ї, особливостей поведінки, емоційних проявів, особливостей поведінки особи в конфліктних ситуаціях тощо;
- довідки з біографічними даними;
- відео- та аудіозаписи, в яких зафіксована поведінка підекспертної особи;
- щоденники, особисті записи та інші продукти діяльності підекспертної особи;
- інше.

Судова психологічна експертиза не встановлює наявності психічних захворювань, не вирішує питання права, моральної оцінки особи та її поведінки, лінгвістики та семантико-текстуального аналізу, мистецтвознавства та інші питання, які виходять за межі компетенції психологічної науки. Судово-психологічна експертиза не повинна передувати психіатричній, якщо у особи є ознаки або припущення про наявність психічних розладів або захворювання.

Завданням судової психологічної експертизи є визначення:

- індивідуально-психологічних особливостей особи;
- емоційних реакцій та психічного стану, в якому перебувала особа у певний проміжок часу;
- особливостей комунікативної поведінки осіб, зафіксованих на відеозаписах слідчих дій;
- наявності страждань (моральної шкоди) та орієнтовний розмір грошової компенсації за завдані страждання;
- індивідуально-психологічних особливостей та емоційного стану померлої особи (посмертна психологічна експертиза);

- індивідуально-психологічних особливостей та емоційного стану неповнолітньої особи;
- здатності особи правильно сприймати обставини і давати про них свідчення;
- здатності особи розуміти характер і значення здійснюваних по відношенню до неї дій і чинити опір.

Психологічна експертиза може бути часткою комплексного експертного дослідження, якщо в органі (особи), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), виникають питання, вирішення яких потребує синтезування спеціальних знань з різних галузей науки (психолого-мистецтвознавча, психолого-автотехнічна, психолого-лінгвістична, психолого-психіатрична тощо).

Орієнтовний перелік вирішуваних питань:

- які індивідуально-психологічні особливості має підекспертна особа?
- чи має підекспертна особа індивідуально-психологічні особливості, які суттєво вплинули на характер її протиправних дій (зазначається, що саме має значення для органі (особи), який (яка) призначає експертизу (залучає експерта): підвищена агресивність, схильність до підкорення, жорстокість, нерішучість, соціальні установки, мотиваційна сфера)?
- чи має підекспертна особа індивідуально-психологічні особливості, що суттєво вплинули на характер її свідчень?
- чи перебувала підекспертна особа на момент вчинення протиправних дій в емоційному стані (і в якому саме (сильний страх, гнів, ейфорія тощо)), що суттєво вплинув на її свідомість і поведінку (або згідно з матеріалами справи/провадження - на діяльність, виконання професійних обов'язків)?
- чи перебувала підекспертна особа на момент скоєння протиправних дій у такому психічному стані (фізіологічний афект, стрес, фрустрація тощо), який міг суттєво звузити можливість повною мірою розуміти характер власних дій (або бездіяльності) та керувати ними?
- які психологічні особливості має процес відтворення особою обстановки та обставин подій (за матеріалами відеозапису слідчих дій, проведених за участю цієї особи)?
- якою є психологічна характеристика комунікативної діяльності особи (прізвище, ім'я та по батькові) у процесі відтворення нею подій (вказати, яких саме) під час проведення (вказати дату) за її участю слідчої дії (за матеріалами відеозапису зазначеної слідчої дії)?
- чи наявні в поведінці особи психологічні особливості, властиві для самостійного (несамостійного) відтворення нею певних подій, під час проведення за її участю відповідної слідчої дії?
- чи є у відеозаписі відтворення обстановки та обставин подій (дата проведення) за участю особи (прізвище, ім'я та по батькові) ознаки

здійснення на неї психологічного впливу з боку осіб, які брали участь у проведенні цієї слідчої дії?

- чи наявні у підекспертної особи зміни в емоційному стані, індивідуально-психологічних проявах, які перешкоджають повноцінному соціальному функціонуванню та психологічному благополуччю і виникли внаслідок впливу певних обставин (зазначити обставини: безпідставне обвинувачення, незаконне позбавлення волі, наклеп, образа, заподіяння шкоди її громадським інтересам тощо)?
- чи є ситуація, що досліджується у справі, психотравмуючою для особи (прізвище, ім'я та по батькові)? Якщо ситуація є психотравмуючою, то чи завдано особі (прізвище, ім'я та по батькові) страждань (моральної шкоди)?
- чи завдані особі (прізвище, ім'я та по батькові) страждання (моральна шкода), які знаходяться у причинно-наслідковому зв'язку із ситуацією (зазначаються умови ситуації), що досліджується? Якщо особі (прізвище, ім'я та по батькові) завдано страждань (моральної шкоди), який може бути встановлено розмір грошової компенсації за завдані страждання (моральну шкоду)?
- у якому емоційному стані перебувала підекспертна особа в період, який передував її загибелі?
- чи виник емоційний стан підекспертної особи в період, який передував її загибелі, унаслідок дій певної особи (зазначити: насильство, дії, які кваліфікуються як погрози, жорстоке ставлення чи систематичне приниження людської гідності тощо)?
- чи здатна підекспертна особа з урахуванням рівня її розумового розвитку та індивідуально-психологічних особливостей розуміти характер і фактичний зміст власних дій, керувати ними та передбачати їх наслідки?
- які індивідуально-психологічні, зокрема, емоційно-вольові особливості характерні для підекспертної особи?
- чи наявна у підекспертної особи підвищена навіюваність? Якщо так, то яким чином це може вплинути на її дії у конкретній кримінальній ситуації чи здатність давати свідчення?
- чи наявна у підекспертної особи схильність до фантазування? Якщо так, то яким чином це може вплинути на здатність давати свідчення?
- чи здатна підекспертна особа з урахуванням її емоційного стану, індивідуально-психологічних особливостей та рівня розумового розвитку правильно сприймати обставини і давати про них відповідні свідчення?
- чи здатна підекспертна особа, виходячи з рівня її розумового розвитку, індивідуально-психологічних особливостей та емоційного стану, правильно розуміти характер і значення скоюваних з нею дій та чинити опір?
- як саме сімейна ситуація, індивідуально-психологічні особливості батьків

(зазначити у разі потреби одного чи обох із них), особливості їх виховної поведінки впливають на емоційний стан, психічний розвиток і відчуття благополуччя дитини?

- чи спроможна підекспертна особа з урахуванням її вікових особливостей, емоційного стану, індивідуально-психологічних властивостей, рівня розумового розвитку та умов мікросоціального середовища (залежність, погроза, омана тощо) розуміти реальний зміст власних дій та повною мірою керувати ними і передбачати їх наслідки? (у справах про визнання недійсною угоди, укладеної дієздатною особою)

Наведений перелік питань є орієнтовним і не є вичерпним, він може змінюватись та доповнюватись залежно від обставин та конкретного завдання, поставленого ініціатором проведення експертного дослідження.

Особливості призначення судової психологічної експертизи

Для проведення дослідження орган (особа), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), надає експерту можливість психологічного обстеження підекспертної особи та матеріали кримінального провадження (цивільної/ адміністративної справи).

Психологічне дослідження малолітньої особи проводиться за згодою її законного представника.

Орган (особа), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), має особливу увагу приділити свідченням або відомостям про особливості поведінки підекспертної особи у проблемних ситуаціях (конфлікти, покарання, втрати тощо) та свідченням про особливості її емоційного стану в певних обставинах (безпосередньо у момент подій, у час, що передував подіям, а також після їх завершення).

Для проведення психологічної експертизи (враховуючи вік підекспертної особи та питання, поставлені перед експертом) експерту необхідно надати: медичну документацію, документи, що підтверджують стан психічного здоров'я (висновок психіатричної експертизи та/або довідка), особову справу, шкільні характеристики і характеристики з місця роботи, свідчення співучнів, педагогів, колег, друзів, знайомих, родичів та інших людей, з якими підекспертна особа близько спілкувалася, відеозаписи тощо. У свідченнях рідних та близьких повинні бути відображені особливості її розвитку та поведінки, умов життя, оточення, притаманні їй схильності, захоплення, інтереси. За наявності також надаються щоденники, листи, зразки творчості підекспертної особи.

Київський НДЕКЦ МВС